ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
GIOVANNI PITRUZZELLA
της 5ης Μαρτίου 2019[1]

Υπόθεση C-123/18 P

HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH
κατά

Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

«Αίτηση αναιρέσεως – Αγωγή αποζημιώσεως – Περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν – Αποκατάσταση της ζημίας την οποία υποστηρίζει ότι υπέστη η αναιρεσείουσα συνεπεία της καταχωρίσεως της επωνυμίας της στον κατάλογο των προσώπων και οντοτήτων σε βάρος των οποίων ισχύει η δέσμευση κεφαλαίων και οικονομικών πόρων – Έννοια της "κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης" – Υποχρέωση αιτιολογήσεως – Αποτελεσματική δικαστική προστασία»

1. Η αναιρεσείουσα, HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH (στο εξής: HTTS), ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρεθεί πλήρως η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 13ης Δεκεμβρίου 2017, HTTS κατά Συμβουλίου[2], με την οποία απορρίφθηκε η αγωγή της με αντικείμενο αξίωση αποζημιώσεως λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης, καθόσον η HTTS ισχυρίζεται ότι έχει υποστεί ζημία από υπαίτιες ενέργειες του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνεπεία της καταχωρίσεως της επωνυμίας της, αφενός, με τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 668/2010 του Συμβουλίου, της 26ης Ιουλίου 2010, για την εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 423/2007 σχετικά με ορισμένα περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν[3], στο παράρτημα V του κανονισμού (ΕΚ) 423/2007 του Συμβουλίου, της 19ης Απριλίου 2007, σχετικά με ορισμένα περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν[4], και, αφετέρου, με τον κανονισμό (ΕΕ) 961/2010 του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2010, σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 423/2007[5], στο παράρτημα VIII του κανονισμού 961/2010 (στο εξής, από κοινού: επίμαχα μέτρα).

I. Ιστορικό της διαφοράς

2. Όπως προκύπτει από τις σκέψεις 1 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η HTTS είναι εταιρία γερμανικού δικαίου συσταθείσα τον Μάρτιο του 2009 και διοικούμενη από τον N. Bateni, η οποία δραστηριοποιείται ως ναυτιλιακός πράκτορας και τεχνικός διαχειριστής πλοίων. Η υπό κρίση υπόθεση εντάσσεται στο πλαίσιο περιοριστικών μέτρων ληφθέντων για την άσκηση πιέσεως στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, προκειμένου να παύσει τις δραστηριότητες που ενέχουν κίνδυνο διαδόσεως πυρηνικών όπλων και την ανάπτυξη φορέων τέτοιων όπλων. Ειδικότερα, καταλέγεται μεταξύ των υποθέσεων που αφορούν μέτρα ληφθέντα κατά μιας ναυτιλιακής εταιρίας, της Islamic Republic of

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 T-692/15, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, EU:T:2017:890.

3 ΕΕ 2010, L 195, σ. 25.

4 ΕΕ 2007, L 103, σ. 1.

5 ΕΕ 2010, L 281, σ. 1.

Iran Shipping Lines (στο εξής: IRISL), καθώς και κατά των φυσικών ή νομικών προσώπων που φέρονται να συνδέονται με την εταιρία αυτή, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται κυρίως, κατά το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η HTTS και δύο άλλες ναυτιλιακές εταιρίες, η Hafize Darya Shipping Lines (στο εξής: HDSL) και η Safiran Pyam Darya Shipping Lines (στο εξής: SAPID).

3. Η αρχική καταχώριση της επωνυμίας της HTTS στους καταλόγους έγινε στις 26 Ιουλίου 2010, κατόπιν της θέσεως σε ισχύ του εκτελεστικού κανονισμού 668/2010, με την αιτιολογία ότι «ενεργ[ούσε] εξ ονόματος της HDSL στην Ευρώπη». Δεν ασκήθηκε προσφυγή ακυρώσεως κατά της καταχωρίσεως αυτής. Αντιθέτως, η καταχώριση της επωνυμίας της HTTS βάσει του κανονισμού (ΕΕ) 961/2010, με την αιτιολογία ότι «τελ[ούσε] υπό τον έλεγχο της IRISL και/ή ενεργ[ούσε] εξ ονόματός της», προσεβλήθη από την HTTS και ακυρώθηκε από το Γενικό Δικαστήριο. Ειδικότερα, με την απόφασή του της 7ης Δεκεμβρίου 2011, HTTS κατά Συμβουλίου[6], το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε τον κανονισμό 961/2010, κατά το μέρος που αφορούσε την αναιρεσείουσα, αλλά με ισχύ από τις 7 Φεβρουαρίου 2012, με σκοπό να επιτρέψει ενδεχομένως στο Συμβούλιο να συμπληρώσει στο μεταξύ την αιτιολογία της εκ νέου καταχωρίσεως της επωνυμίας της HTTS.

4. Μετά την έκδοση της αποφάσεως αυτής, η επωνυμία της HTTS αποτέλεσε αντικείμενο περαιτέρω καταχωρίσεων εκ μέρους του Συμβουλίου, τις οποίες αυτή κάθε φορά προσέβαλλε και οι οποίες, στη συνέχεια, επίσης ακυρώνονταν κάθε φορά από το Γενικό Δικαστήριο με τις αποφάσεις της 12ης Ιουνίου 2013, HTTS κατά Συμβουλίου[7], και της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, HTTS και Bateni κατά Συμβουλίου[8].

5. Με την απόφασή του της 16ης Σεπτεμβρίου 2013, Islamic Republic of Iran Shipping Lines κ.λπ. κατά Συμβουλίου[9], το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε επίσης την καταχώριση της επωνυμίας της IRISL και άλλων ναυτιλιακών εταιριών, μεταξύ των οποίων η HDSL και η SAPID, στους καταλόγους που τις αφορούσαν, με την αιτιολογία ότι τα στοιχεία που προέβαλε το Συμβούλιο δεν δικαιολογούσαν την καταχώριση της επωνυμίας της IRISL στους καταλόγους και, κατά συνέπεια, ωσαύτως δεν μπορούσαν να δικαιολογήσουν την επιβολή και διατήρηση σε ισχύ περιοριστικών μέτρων εις βάρος των άλλων ναυτιλιακών εταιριών των οποίων οι επωνυμίες είχαν καταχωρισθεί στους καταλόγους λόγω των σχέσεών τους με την IRISL.

6. Με έγγραφο της 23ης Ιουλίου 2015, η αναιρεσείουσα απηύθυνε στο Συμβούλιο αίτημα αποκαταστάσεως της ζημίας που εκτιμούσε ότι υπέστη λόγω της αρχικής και των επακόλουθων καταχωρίσεων της επωνυμίας της στους καταλόγους των προσώπων που σχετίζονται με τη δραστηριότητα της IRISL. Με το εν λόγω αίτημα αποζημιώσεως, η αναιρεσείουσα προέβαλε αξίωση όχι μόνο για αποκατάσταση της υλικής ζημίας και ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που θεωρούσε ότι υπέστη λόγω των καταχωρίσεων που αποφασίσθηκαν με τον εκτελεστικό κανονισμό 668/2010 και τον κανονισμό 961/2010, αλλά και για αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη λόγω της αρχικής και των επακόλουθων καταχωρίσεών της στους καταλόγους. Με έγγραφο της 16ης Οκτωβρίου 2015, το Συμβούλιο απέρριψε το αίτημα αυτό.

II. Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

7. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 25 Νοεμβρίου 2015, η HTTS άσκησε αγωγή δυνάμει του άρθρου 268 ΣΛΕΕ με αίτημα την αποκατάσταση της ζημίας που υποστηρίζει ότι υπέστη λόγω της καταχωρίσεώς της στο παράρτημα V του κανονισμού 423/2007, όπως τροποποιήθηκε με τον εκτελεστικό κανονισμό 668/2010, και στο παράρτημα VIII του κανονισμού 961/2010.

6 T-562/10 (EU:T:2011:716).

7 T-128/12 και T-182/12 (μη δημοσιευθείσα, EU:T:2013:312).

8 T-45/14 (μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:650).

9 T-489/10 (EU:T:2013:453).

8. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε επί της ουσίας, χωρίς να αποφανθεί επί της ενστάσεως απαραδέκτου της αγωγής, την οποία προέβαλε το Συμβούλιο με το υπόμνημα ανταπαντήσεως επικαλούμενο την εκπνοή της προθεσμίας παραγραφής που προβλέπεται στο άρθρο 46 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης[10].

9. Επί της ουσίας, το Γενικό Δικαστήριο προέταξε της αναλύσεώς του ορισμένες εισαγωγικές παρατηρήσεις σχετικά με τα κριτήρια της νομολογίας για την εκτίμηση του παρανόμου χαρακτήρα στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως. Ακολούθως απέρριψε διαδοχικώς τους δύο ισχυρισμούς που προέβαλε η HTTS προκειμένου να αποδείξει την ύπαρξη κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, ήτοι τον ισχυρισμό με τον οποίο προβάλλεται από την παράβαση των ουσιαστικών προϋποθέσεων για την καταχώριση στους καταλόγους και τον ισχυρισμό με τον οποίο προβάλλεται παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Απορρίπτοντας αμφότερους τους εν λόγω ισχυρισμούς, το Γενικό Δικαστήριο απεφάνθη ότι δεν υφίσταται κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης και, ως εκ τούτου, απέρριψε την αγωγή χωρίς να εξετάσει αν πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις θεμελιώσεως εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης.

III. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου και τα αιτήματα των διαδίκων

10. Στις 13 Φεβρουαρίου 2018 η HTTS άσκησε αναίρεση κατά της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Με τα αιτήματά της, η HTTS ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, να υποχρεώσει το Συμβούλιο να της καταβάλει αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση ύψους 2 516 221,50 ευρώ για υλική ζημία και ηθική βλάβη και τόκους υπερημερίας βάσει του επιτοκίου που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για τις κύριες πράξεις αναχρηματοδοτήσεως, προσαυξημένου κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες, από τις 17 Οκτωβρίου 2015 και μέχρι την πλήρη εξόφληση του ποσού της αποζημιώσεως, και να καταδικάσει το Συμβούλιο στα δικαστικά έξοδα.

11. Με το υπόμνημά του αντικρούσεως, το Συμβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο την απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως· επικουρικώς, την αναπομπή της υποθέσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προκειμένου αυτό να αποφανθεί εκ νέου επί της υποθέσεως· έτι επικουρικότερον, την απόρριψη της αγωγής και την καταδίκη της HTTS στο σύνολο των δικαστικών εξόδων της διαδικασίας.

12. Η Επιτροπή, παρεμβαίνουσα υπέρ του Συμβουλίου κατά τη διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, ζητεί την απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως στο σύνολό της· επικουρικώς, την απόρριψη της αγωγής και την καταδίκη της αναιρεσείουσας στα δικαστικά έξοδα.

13. Η HTTS, το Συμβούλιο και η Επιτροπή ανέπτυξαν προφορικώς τις απόψεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 26ης Νοεμβρίου 2018.

IV. Νομική ανάλυση

14. Προς στήριξη της αιτήσεώς της αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προβάλλει τέσσερις λόγους αναιρέσεως. Σύμφωνα με σχετικό αίτημα του Δικαστηρίου, οι παρούσες προτάσεις θα επικεντρωθούν στον πρώτο λόγο αναιρέσεως.

10 Βλ. σκέψεις 21 έως 26 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Βλ., επίσης, σκέψη 92 της εν λόγω αποφάσεως.

Α. Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

1. Σύνοψη της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

15. Η HTTS διατείνεται, κατ' ουσίαν, ότι το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 49 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, λαμβάνοντας υπόψη, κατά την εκτίμηση περί υπάρξεως κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, πληροφορίες και στοιχεία τα οποία το Συμβούλιο δεν διέθετε κατά τον χρόνο τελέσεως της επίμαχης συμπεριφοράς και τα προέβαλε εκ των υστέρων, πολλά έτη μετά την εν λόγω συμπεριφορά. Η HTTS υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε, για την εκτίμηση της υπάρξεως της εν λόγω παραβάσεως, να αχθεί σε χρόνο μεταγενέστερο της λήψεως των επίμαχων μέτρων. Κατά την άποψή της, οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις ή τα νέα πληροφοριακά ή αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία στην πραγματικότητα δεν είχαν συντελέσει στην επιβολή των επίμαχων μέτρων, δεν θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν εκ των υστέρων τη συμπεριφορά του Συμβουλίου. Η HTTS υποστηρίζει περαιτέρω ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορεί να συναγάγει από τη διάταξη που ορίζει την προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ασκηθεί η αγωγή αποζημιώσεως ότι η συμπεριφορά του θεσμικού οργάνου πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα των γεγονότων που τυχόν συνέβησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ της εν λόγω συμπεριφοράς και της ασκήσεως της αγωγής. Προσθέτει ότι η ιδιαιτερότητα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (στο εξής: ΚΕΠΠΑ) δεν μπορεί να καταλήγει στον αποκλεισμό κάθε ευθύνης του Συμβουλίου σε περίπτωση σοβαρής και πρόδηλης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, καθόσον το κράτος δικαίου πρέπει να υπερισχύει και κατά την επιβολή περιοριστικών μέτρων. Το Γενικό Δικαστήριο, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν υφίστατο κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, δεν μπορούσε να στηριχθεί ούτε στο γεγονός ότι η ακύρωση του κανονισμού 961/2010 από το Γενικό Δικαστήριο δεν είχε άμεσα αποτελέσματα, δεδομένου μάλιστα ότι τα μέτρα που θεσπίστηκαν από το Συμβούλιο κατόπιν της ακυρώσεως αυτής κρίθηκαν επίσης παράνομα. Όπως προκύπτει από την απόφαση Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου[11], η εκ μέρους του Συμβουλίου παράβαση της υποχρεώσεώς του να παράσχει πληροφορίες σχετικά με την απόφαση περί καταχωρίσεως ή τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία βασίστηκε η αιτιολογία των περιοριστικών μέτρων αποτελεί, καθ' εαυτήν, κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου, την οποία δεν μπορεί να θεραπεύει μερικά έτη αργότερα. Η HTTS υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να λάβει υπόψη του τις δηλώσεις του Συμβουλίου στα πλαίσια των υποθέσεων T-128/12 και T-182/12[12], από τις οποίες προκύπτει ότι στις αρχές του 2012 δεν διέθετε τις αναγκαίες πληροφορίες για την καταχώριση στους καταλόγους. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε να λάβει υπόψη τα επιχειρήματα και τα αποδεικτικά στοιχεία που το Συμβούλιο προς υπεράσπισή του προέβαλε στο πλαίσιο της αγωγής αποζημιώσεως που ασκήθηκε ενώπιόν του.

16. Το Συμβούλιο, από πλευράς του, κατ' ουσίαν υποστηρίζει ότι ορθώς κρίθηκε από το Γενικό Δικαστήριο ότι το εν λόγω θεσμικό όργανο είχε τη δυνατότητα να προβάλει στοιχεία μεταγενέστερα της προσαφθείσας συμπεριφοράς και προγενέστερα της ασκήσεως της αγωγής. Τούτο δεν σημαίνει ότι παρέχεται στο Συμβούλιο η δυνατότητα εκ των υστέρων απαλλαγής από τυχόν ευθύνη του, αλλά ότι του παρέχεται η δυνατότητα αμφισβητήσεως του χαρακτηρισμού της διαπραχθείσας παράνομης πράξεως ως κατάφωρης παραβάσεως δυνάμενης να θεμελιώσει δικαίωμα αποζημιώσεως. Από την ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου δεν συνάγεται ότι δεν είναι δυνατή η αναζήτηση της ευθύνης των θεσμικών οργάνων της Ένωσης οσάκις ενεργούν στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ. Οιαδήποτε παρανομία η οποία διαπιστώνεται από το Γενικό Δικαστήριο στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως δεν συνιστά επαρκή λόγο για να στοιχειοθετηθεί κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως και το Γενικό Δικαστήριο δύναται να λαμβάνει υπόψη, κατά την εξέταση του κατά πόσον υφίσταται τέτοια παραβίαση, τις ιδιαίτερες περιστάσεις που συνδέονται με το γεγονός ότι η λήψη των συγκεκριμένων μέτρων αποσκοπούσε στην εφαρμογή αποφάσεων ΚΕΠΠΑ. Ομοίως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο αποφαινόμενο, μολονότι είχε διαπιστώσει

11 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017 (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

12 Απόφαση της 12ης Ιουνίου 2013, HTTS κατά Συμβουλίου (T-128/12 και T-182/12, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2013:312).

τον παράνομο χαρακτήρα των επιβαλλομένων στην αναιρεσείουσα περιοριστικών μέτρων στο πλαίσιο της υποθέσεως T-562/10 [13] λόγω παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, ότι δεν αποκλείεται τα εν λόγω μέτρα να μπορούν στην προκειμένη περίπτωση να δικαιολογηθούν και αποφασίζοντας τη μετάθεση των διαχρονικών αποτελεσμάτων της ακυρώσεως ώστε να έχει το Συμβούλιο τη δυνατότητα να λάβει ενδεχομένως νέα, νόμιμα περιοριστικά μέτρα σε βάρος της HTTS. Ως προς το ότι δεν ελήφθη υπόψη στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση η νομολογία που διατυπώθηκε με την απόφαση Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου, το Συμβούλιο ισχυρίζεται ότι οι δύο περιπτώσεις δεν είναι παρεμφερείς, καθόσον η εν λόγω νομολογία αφορά την έλλειψη ουσιαστικών αποδεικτικών στοιχείων, ενώ στην υπό κρίση υπόθεση αντικείμενο της διαφοράς είναι η άσκηση και το περιεχόμενο της εξουσίας εκτιμήσεως του Συμβουλίου. Εν πάση περιπτώσει, από την απόφαση Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου [14] προκύπτει ότι ο κανόνας δικαίου που πρέπει να έχει προδήλως παραβιαστεί παρέχει προστασία μόνο στην περίπτωση κατά την οποία δεν πληρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις της εφαρμογής του. Δεδομένης της υπάρξεως επαρκών ενδείξεων προς απόδειξη του ότι οι εν λόγω ουσιαστικές προϋποθέσεις πληρούνταν, η αρχή της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων δεν έχει εφαρμογή. Η τήρηση των ουσιαστικών κριτηρίων θα μπορούσε ως εκ τούτου κάλλιστα να αποδειχθεί και μετά τη θέσπιση της σχετικής νομικής πράξεως. Το Συμβούλιο υπενθυμίζει επίσης ότι οι όροι για τη στοιχειοθέτηση εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης απορρέουν από στάθμιση μεταξύ της προστασίας του συμφέροντος του ζημιωθέντος και της ανάγκης να διασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία των θεσμικών οργάνων. Δεν θα ήταν, όμως, δικαιολογημένη η παροχή σε κάποιον αποζημιώσεως σε περίπτωση κατά την οποία πραγματικά περιστατικά τα οποία κατέστησαν γνωστά μετά τη θέσπιση νομικών πράξεων –οι οποίες έχουν κριθεί μεν ως παράνομες– επιβεβαιώνουν ότι συνέτρεχε στο πρόσωπό του η προσαπτόμενη συμπεριφορά σε χρόνο προγενέστερο της εν λόγω θεσπίσεως. Τα πραγματικά περιστατικά αποδεικνύουν τους δεσμούς μεταξύ HTTS και HDSL και SAPID και IRISL. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να συναχθεί ότι υφίσταται κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης από το Συμβούλιο απλώς και μόνον επειδή το τελευταίο δεν διέθετε ακόμη επαρκή αποδεικτικά στοιχεία. Το Συμβούλιο ζητεί ως εκ τούτου την απόρριψη του πρώτου λόγου αναιρέσεως.

17. Η Επιτροπή συμμερίζεται κατ' ουσίαν την επιχειρηματολογία του Συμβουλίου.

2. Ανάλυση

18. Η δυνατότητα των ιδιωτών να επιδιώκουν ενώπιον των δικαστηρίων της Ένωσης τη θεμελίωση της εξωσυμβατικής ευθύνης που υπέχει η Ένωση εμπίπτει στην ιδέα της Ένωσης δικαίου και συνιστά το ύστατο στάδιο της προστασίας των ιδιωτών κατά των ενεργειών που προσάπτονται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης οσάκις έχουν προκαλέσει ζημία [15]. Μία απολύτως ολοκληρωμένη Ένωση δικαίου επιτάσσει να υπέχει το Συμβούλιο ευθύνη και στην περίπτωση που ενεργεί στον τομέα της ΚΕΠΠΑ και στη συνέχεια θεσπίζει περιοριστικά μέτρα.

19. Στην απόφασή του στην υπόθεση Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου [16], το Δικαστήριο υπενθύμισε τις προϋποθέσεις θεμελιώσεως της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης. Η πρώτη από τις προϋποθέσεις –και η μόνη που αποτελεί αντικείμενο της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως– είναι η ύπαρξη κατάφωρης παραβάσεως κανόνα δικαίου ο οποίος αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες [17]. Μια τέτοιου είδους παράβαση «υφίσταται όταν αυτή συνεπάγεται *πρόδηλη και σοβαρή* υπέρβαση εκ μέρους του θεσμικού οργάνου των ορίων που επιβάλλονται στη διακριτική του ευχέρεια, όπου τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται συναφώς υπόψη είναι, μεταξύ άλλων, ο βαθμός σαφήνειας και ακρίβειας του παραβιασθέντος κανόνα καθώς και το εύρος των περιθωρίων

13 Απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2011, HTTS κατά Συμβουλίου (T-562/10, EU:T:2011:716).

14 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017 (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

15 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 35).

16 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017 (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

17 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 29).

εκτιμήσεως που αφήνει ο παραβιασθείς κανόνας στις αρχές της Ένωσης»[18]. Μια παραβίαση του δικαίου της Ένωσης «είναι κατάφωρη όταν συνεχίζεται παρά την έκδοση δικαστικής αποφάσεως διαπιστώνουσας την προσαπτόμενη παράβαση ή προδικαστικής αποφάσεως ή παρά την ύπαρξη παγιωμένης σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου, εκ των οποίων να προκύπτει ότι η επίμαχη συμπεριφορά στοιχειοθετεί παράβαση»[19].

20. Από την εν λόγω απαίτηση περί κατάφωρης παραβάσεως προκύπτει ότι οιαδήποτε παράνομη συμπεριφορά θεσμικού οργάνου της Ένωσης δεν γεννά κατ' ανάγκη δικαίωμα αποζημιώσεως. Συγκεκριμένα, όπως υπογραμμίζει το Συμβούλιο, από την κλασική νομολογία του Δικαστηρίου, όπως έχει διατυπωθεί, συνάγεται στάθμιση μεταξύ των συμφερόντων των ιδιωτών να τυγχάνουν προστασίας έναντι των παρανόμου χαρακτήρα ενεργειών των θεσμικών οργάνων και της αναγκαίας διακριτικής ευχέρειας που πρέπει να καταλείπεται στα εν λόγω θεσμικά όργανα προκειμένου να μην παραλύει η εύρυθμη λειτουργία τους.

21. Η τελευταία αυτή επιταγή είναι ιδιαιτέρως σημαντική στον τομέα της ΚΕΠΠΑ εν γένει και ειδικότερα επί περιοριστικών μέτρων, όπου η δράση των θεσμικών οργάνων χαρακτηρίζεται γενικά από την ανάγκη για την ανάληψη επείγουσας δράσης, με βάση πληροφορίες αποσπασματικές οι οποίες συχνά δεν είναι άμεσα διαθέσιμες στο Συμβούλιο. Οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζει το Συμβούλιο σε σχέση με τη διαθεσιμότητα των πληροφοριών και των αποδεικτικών στοιχείων καθιστούν τη risk assessment (εκτίμηση κινδύνου) στην οποία οφείλει το Συμβούλιο να προβαίνει κατ' ανάγκην περίπλοκη και δύσκολη. Η τυχόν θεμελίωση ευθύνης της Ένωσης λόγω της συμπεριφοράς του Συμβουλίου κατά τη λήψη περιοριστικών μέτρων δεν θα πρέπει επομένως να υπονομεύει τη συμβολή της Ένωσης στη διατήρηση της παγκόσμιας τάξης.

22. Φαίνεται, ωστόσο, ότι ένας τέτοιος κίνδυνος υπονόμευσης δεν υφίσταται. Αφενός, οι τρεις προϋποθέσεις[20] οι οποίες πρέπει να συντρέχουν σωρευτικώς προκειμένου να αναγνωρισθεί δικαίωμα αποζημιώσεως είναι ιδιαιτέρως απαιτητικές. Αφετέρου, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι είναι δυνατόν να λαμβάνεται υπόψη η πολυπλοκότητα των προς ρύθμιση καταστάσεων προκειμένου να εκτιμηθεί αν η προβαλλόμενη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης είναι κατάφωρη[21].

23. Εξάλλου, όπως προκύπτει σαφώς από την απόφαση Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου[22], το Δικαστήριο εφάρμοσε όντως τις παραδοσιακά προβλεπόμενες προϋποθέσεις για τη θεμελίωση της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης σε υπόθεση σχετική με περιοριστικά μέτρα ληφθέντα στο πλαίσιο της καταπολεμήσεως της διαδόσεως των πυρηνικών όπλων στο Ιράν και δεν κατέστησε αυστηρότερες τις απαιτήσεις συνεκτιμώμενου του τομέα δράσεως του οικείου θεσμικού οργάνου.

24. Επομένως, επιβάλλεται εκ προοιμίου η διαπίστωση ότι, όπως συνάγεται από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο, κατά την εκτίμηση του αν συντρέχει κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, διερεύνησε κατά πόσον οι προσαφθείσες στο Συμβούλιο παραβάσεις είχαν τελεστεί όχι μόνον κατά τρόπο πρόδηλο και σοβαρό, όπως κατά πάγια νομολογία απαιτείται, αλλά κατά τρόπο «καταφανή και ασύγγνωστο», παραπέμποντας σε νομολογία του Γενικού Δικαστηρίου την οποία ωστόσο το Δικαστήριο δεν έχει, εξ όσων γνωρίζω, επικυρώσει[23]. Η εφαρμογή, όμως, ενός ενισχυμένου κριτηρίου στην περίπτωση των περιοριστικών μέτρων δεν βρίσκει

18 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

19 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Η υπογράμμιση δική μου.

20 Προς υπόμνηση, είναι η ύπαρξη κατάφωρης παραβάσεως κανόνα δικαίου της Ένωσης ο οποίος παρέχει δικαιώματα σε ιδιώτες, η ύπαρξη ζημίας και η ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της εν λόγω παραβάσεως και της ζημίας: βλ. σκέψη 29 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Βλ., επίσης, απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000, Bergaderm και Goupil κατά Επιτροπής (C-352/98 P, EU:C:2000:361, σκέψεις 41 και 42).

21 Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2000, Bergaderm και Goupil κατά Επιτροπής (C-352/98 P, EU:C:2000:361, σκέψη 40), της 19ης Απριλίου 2007, Holcim (Deutschland) κατά Επιτροπής (C-282/05 P, EU:C:2007:226, σκέψη 47), καθώς και της 16ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Schneider Electric (C-440/07 P, EU:C:2009:459, σκέψη 160).

22 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

23 Βλ. σκέψη 31 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Βλ., επίσης, σκέψη 46 της εν λόγω αποφάσεως.

έρεισμα στην πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου, όπως προαναφέρθηκε. Εξάλλου, ενώ όπως υπενθυμίζει το Γενικό Δικαστήριο, «ο ευρύτερος σκοπός της διατηρήσεως της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας […] είναι ικανός να δικαιολογήσει τις αρνητικές συνέπειες, ακόμη και σημαντικές, που απορρέουν, για ορισμένους επιχειρηματίες, από αποφάσεις περί εφαρμογής πράξεων που θεσπίζονται από την Ένωση προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο θεμελιώδης σκοπός» [24], οι συνέπειες αυτές εντούτοις δικαιολογούνται μόνον εάν είναι αποτέλεσμα νόμιμης δράσεως της Ένωσης [25]. Ως εκ τούτου, διατηρώ αμφιβολίες για το αν από τη διαπίστωση αυτή μπορούν να αντληθούν οιαδήποτε διδάγματα σε περίπτωση που πρέπει να αποφασιστεί αν συντρέχει ή όχι κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης.

25. Ενώ λοιπόν η κλασική νομολογία απαιτεί να εκτιμάται αν η προσαπτόμενη συμπεριφορά συνιστά «πρόδηλη και σοβαρή παράβαση», το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε αν συντρέχει καταφανής και ασύγγνωστη παράβαση. Η συνεκτίμηση, όμως, αποδεικτικών στοιχείων τα οποία το Συμβούλιο δεν διέθετε κατά τον χρόνο λήψεως των επίμαχων μέτρων αποτελεί εκδήλωση των συνεπειών της εν λόγω «αλλαγής παραδείγματος» η οποία υποκρύπτεται στη συγκεκριμένη μεταβολή εννοιολογικού περιεχομένου, διότι φαίνεται να εμπίπτει στον δικαστικό έλεγχο του *συγγνωστού χαρακτήρα* της συμπεριφοράς του οικείου θεσμικού οργάνου. Η ένδειξη περί πλάνης περί το δίκαιο, η οποία, όπως θα καταδειχθεί με τις παρούσες προτάσεις μου, καθιστά εσφαλμένη και ως εκ τούτου πλημμελή την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου, έγκειται επομένως στην ερμηνεία της έννοιας «κατάφωρη παράβαση» που το Γενικό Δικαστήριο υιοθετεί.

26. Εξάλλου, η νομική βάση της δυνατότητας του Συμβουλίου να επικαλείται αποδεικτικά στοιχεία μεταγενέστερα της επίμαχης πράξεως –και να δικαιολογεί με τον τρόπο αυτό εκ των υστέρων την προσαπτόμενη συμπεριφορά– δεν μπορεί να απορρέει, όπως υποστηρίζει το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 49 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, από το γεγονός ότι, «εν αντιθέσει με την προσφυγή ακυρώσεως, η αγωγή για εξωσυμβατική ευθύνη μπορεί να ασκηθεί εντός προθεσμίας πέντε ετών από της επελεύσεως του επίδικου ζημιογόνου γεγονότος». Κρίνοντας ότι «το μεν θεσμικό όργανο του οποίου η εξωσυμβατική ευθύνη προβάλλεται δικαιούται, κατ' αρχήν, να επικαλεσθεί όλα τα κρίσιμα απαλλακτικά στοιχεία που ανέκυψαν πριν από την άσκηση της εις βάρος του αγωγής αποζημιώσεως εντός της ανωτέρω προθεσμίας, ο δε ενάγων μπορεί να αποδείξει την έκταση και τη σοβαρότητα της ζημίας του, χρησιμοποιώντας αποδεικτικά στοιχεία μεταγενέστερα της επελεύσεως αυτής» [26], το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο και προδήλως συγχέει δύο διαφορετικές χρονικές φάσεις στις οποίες εμπίπτουν οι δύο εξίσου διαφορετικές προϋποθέσεις για τη θεμελίωση της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης. Ειδικότερα, για να κριθεί αν πρόκειται για κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ο δικαστής οφείλει να εκτιμήσει τη συμπεριφορά που υιοθέτησε το θεσμικό όργανο κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίμαχης νομικής πράξεως – εν προκειμένω των ατομικών αποφάσεων που επέβαλαν το 2010 στην HTTS περιοριστικά μέτρα. Τούτο ακριβώς έκρινε το Δικαστήριο στην υπόθεση Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου [27] αποφαινόμενο ότι «η υποχρέωση του Συμβουλίου να παράσχει, σε περίπτωση αμφισβητήσεως, πληροφορίες ή αποδεικτικά στοιχεία τα οποία να τεκμηριώνουν τους λόγους επιβολής περιοριστικών μέτρων […] αποτελούσε, ήδη *κατά τον χρόνο θεσπίσεως των επίδικων διατάξεων*, σαφώς αποκρυσταλλωμένη νομολογία του Δικαστηρίου» [28]. Η κατάφωρη παράβαση πρέπει να νοείται ως έννοια στατική επί συγκεκριμένης χρονικής στιγμής που είναι εκείνη της προσαπτόμενης συμπεριφοράς. Εξάλλου, πάντα στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποθέσεως Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου, το Συμβούλιο φαινόταν να συμμερίζεται τη στατική αυτή αντίληψη περί κατάφωρης παραβάσεως, δεδομένου ότι υποστήριζε τότε ότι «η νομολογία κατά την οποία υποχρεούτ[ο] να παράσχει, σε περίπτωση αμφισβητήσεως, πληροφορίες ή αποδεικτικά στοιχεία τα οποία να τεκμηριώνουν τους λόγους επιβολής περιοριστικών μέτρων […] δεν ήταν σαφώς

24 Σκέψη 45 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

25 Βλ. απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 39).

26 Σκέψη 49 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

27 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017 (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

28 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 40). Η υπογράμμιση δική μου.

αποκρυσταλλωμένη *κατά τον χρόνο της θεσπίσεως* της πρώτης από τις επίδικες διατάξεις»[29]. Αντιθέτως, η ζημία, κατ' ανάγκη μεταγενέστερη[30] του γενεσιουργού της γεγονότος, είναι πιθανό με την πάροδο του χρόνου να εξελίσσεται –κατ' αρχήν υπό την έννοια της περαιτέρω προκλήσεως ζημίας– και αποτελεί τη δυναμική συνιστώσα του τριπτύχου της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης. Είναι, επομένως, εύλογο ο διάδικος ο οποίος υποστηρίζει ότι υπέστη ζημία λόγω της δράσεως ενός θεσμικού οργάνου να μπορεί να προβάλλει πραγματικά στοιχεία μεταγενέστερα του γενεσιουργού της ζημίας γεγονότος –η κατάφωρη παραβίαση– προς απόδειξη του ότι υφίσταται η εν λόγω ζημία.

27. Όπως ήδη ανέφερα, είμαι διατεθειμένος να δεχθώ ότι η δράση του Συμβουλίου, στο πλαίσιο επιβολής περιοριστικών μέτρων, υπόκειται σε ιδιαιτέρου χαρακτήρα περιορισμούς και ότι οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη κατά την εκτίμηση του εάν στοιχειοθετείται εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης. Εντούτοις, από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι το Συμβούλιο, στη συγκεκριμένη περίπτωση της καταχωρίσεως της HTTS βάσει των επίμαχων μέτρων, βρέθηκε αντιμέτωπο με τέτοιου είδους απαιτήσεις, εναπόκειται δε, εν πάση περιπτώσει, στο Συμβούλιο να αποσαφηνίσει την πολύπλοκη κατάσταση που αντιμετώπισε *κατά τη λήψη* των περιοριστικών μέτρων ώστε να μπορέσει ο δικαστής της Ένωσης ενδεχομένως να τη λάβει υπόψη του κατά την εκτίμηση του κατά πόσον η προσαπτόμενη συμπεριφορά συνιστά κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης[31].

28. Ως εκ τούτου, το γενικό συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 51 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά το οποίο «το να κριθούν αλυσιτελή τα στοιχεία που προσκομίζει το οικείο θεσμικό όργανο στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, όταν αυτό […] έχει θεσπίσει […] το επίδικο μέτρο δεσμεύσεως κεφαλαίων, θα παρενέβαλε σοβαρά εμπόδια στην αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων τις οποίες απονέμουν οι Συνθήκες, στον τομέα της ΚΕΠΠΑ, στα θεσμικά όργανα της Ένωσης, προβλέποντας τη λήψη από τα όργανα αυτά των κατάλληλων περιοριστικών μέτρων προς στήριξη της εφαρμογής της πολιτικής αυτής», μου φαίνεται τουλάχιστον ανησυχητικό και δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει να απαλλάσσει το Συμβούλιο από την εμπεριστατωμένη επίκληση ενός τέτοιου κινδύνου.

29. Από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι το Γενικό Δικαστήριο, δεχόμενο ότι κατάφωρη παράβαση συνιστούν μόνον παραβάσεις που έχουν τελεστεί κατά τρόπο καταφανή και ασύγγνωστο και εξετάζοντας την προσαπτόμενη συμπεριφορά υπό το πρίσμα πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων προβαλλόμενων μετά τη λήψη των επίμαχων μέτρων, παραμόρφωσε τον δικαστικό έλεγχο στον οποίο όφειλε να προβεί, το δε σκεπτικό του ενέχει πλάνη περί το δίκαιο. Επομένως, υπό τις συνθήκες αυτές, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να γίνει δεκτός.

30. Θα ήθελα να προσθέσω ορισμένες σκέψεις.

31. Διερωτώμαι σε ποιο βαθμό το Γενικό Δικαστήριο, έχοντας κάνει δεκτό ότι το Συμβούλιο μπορούσε να προβάλει τις εν λόγω πληροφορίες και τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία και μετά την εκδήλωση της προσαπτόμενης συμπεριφοράς, δεν όφειλε επίσης, για να μην του καταλογιστεί ότι εφαρμόζει τακτική δύο μέτρων και δύο σταθμών, να λάβει υπόψη, όπως υποστηρίζει η HTTS, τα γεγονότα που επηρέασαν την HTTS μετά το 2010. Συναφώς, επισημαίνεται ότι ο κανονισμός 961/2010 ακυρώθηκε, κατά το μέρος που την αφορούσε, από το Γενικό Δικαστήριο με την απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2011, HTTS κατά Συμβουλίου, λόγω παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως[32]. Δεδομένου ωστόσο ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν απέκλεισε το ενδεχόμενο η καταχώριση να ήταν επί της ουσίας δικαιολογημένη, αποφάσισε τη διατήρηση των αποτελεσμάτων του παράνομου κανονισμού επί δύο

29 Απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 34). Η υπογράμμιση δική μου.

30 Η ζημία δύναται επίσης να είναι ταυτόχρονη της γενεσιουργού της ζημίας γεγονότος ή αμέσως μεταγενέστερη, αλλά εξ ορισμού, ουδέποτε προγενέστερη.

31 Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 41).

32 T-562/10 (EU:T:2011:716, σκέψη 39).

μήνες[33]. Στις 23 Μαρτίου 2012 καταργήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 267/2012[34] ο κανονισμός 961/2010 στον οποίο η HTTS είχε καταχωρισθεί εκ νέου με τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 54/2012[35], αλλά διατήρησε την καταχώριση της HTTS για τους ίδιους λόγους με τον εκτελεστικό κανονισμό 54/2012. Το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε με ισχύ από τις 22 Αυγούστου 2013 την εν λόγω διατήρηση της καταχωρίσεως με την απόφαση της 12ης Ιουνίου 2013, HTTS κατά Συμβουλίου[36], ψέγοντας το Συμβούλιο ότι δεν είχε στη διάθεσή του συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία και επικρίνοντας την πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως του εν λόγω θεσμικού οργάνου. Στις 15 Νοεμβρίου 2013 το Συμβούλιο προέβη στην εκ νέου καταχώριση της HTTS στους καταλόγους εγκρίνοντας τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 1154/2013[37]. Το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε τον εκτελεστικό κανονισμό κατά το μέρος που αφορούσε την αναιρεσείουσα λόγω μη δικαιολογήσεως του βασίμου της καταχωρίσεώς της. Όταν δε το Γενικό Δικαστήριο επιλήφθηκε της αιτήσεως του Συμβουλίου για διατήρηση των διαχρονικών αποτελεσμάτων της ακυρωθείσας πράξεως, απέρριψε το αίτημα αυτό λόγω, μεταξύ άλλων, του γεγονότος ότι «ο τρόπος με τον οποίο το Συμβούλιο χειρίστηκε σε διοικητικό επίπεδο τους φακέλους των προσφευγουσών χαρακτηρίζεται από έλλειψη επιμέλειας»[38]. Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε το γεγονός ότι επρόκειτο τότε για την τρίτη διαδοχική ακυρωτική απόφαση που αφορούσε την HTTS[39]. Η τελευταία αυτή απόφαση εκδόθηκε στις 18 Σεπτεμβρίου 2015, η δε αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου ασκήθηκε από την HTTS στις 25 Νοεμβρίου 2015, με αποτέλεσμα οι τρεις ακυρωτικές αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου και η τελική διαπίστωση περί ελλείψεως επιμέλειας εκ μέρους του Συμβουλίου να μπορούν εξίσου να αποτελέσουν στοιχεία που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη πρόδηλης και σοβαρής παραβάσεως εκ μέρους του Συμβουλίου ήδη από τη στιγμή της πρώτης καταχωρίσεως βάσει των επίμαχων μέτρων, εάν η συλλογιστική που ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση εφαρμοστεί εξίσου προς όφελος της αναιρεσείουσας.

32. Υπό τις συνθήκες αυτές, ομολογώ ότι δυσχερώς συμβιβάζεται η συλλογιστική που ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 46 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως –με την οποία αναγνώρισε στο Συμβούλιο τη δυνατότητα να προβάλει πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία τα οποία δεν είχε στην κατοχή της κατά τον χρόνο της προσαπτόμενης συμπεριφοράς σε αντίκρουση της αιτιάσεως περί κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης– με τη σκέψη 73 της ιδίας αποφάσεως –με την οποία έκρινε ότι η συμπεριφορά του Συμβουλίου μετά τις 23 Ιανουαρίου 2012 δεν ήταν κρίσιμη για να καθορισθεί εάν το Συμβούλιο είχε προσβάλει κατάφωρα το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας της αναιρεσείουσας λόγω του ότι η ένδικη διαφορά δεν είχε ως αντικείμενο την αξίωση αποκαταστάσεως της ζημίας που φέρεται ότι υπέστη η HTTS λόγω της εκ νέου καταχωρίσεως στους καταλόγους μετά τις αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 2011, HTTS κατά Συμβουλίου[40], και της 12ης Ιουνίου 2013, HTTS κατά Συμβουλίου[41], αλλά μόνον την αποκατάσταση της ζημίας που φέρεται να υπέστη μεταξύ 26ης Ιουλίου 2010 και 23ης Ιανουαρίου 2012.

33 Βλ. απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2011, HTTS κατά Συμβουλίου (T-562/10, EU:T:2011:716, σκέψεις 41 έως 43).

34 Κανονισμός του Συμβουλίου, της 23ης Μαρτίου 2012, σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 961/2010 (ΕΕ 2012, L 88, σ. 1).

35 Εκτελεστικός κανονισμός του Συμβουλίου, της 23ης Ιανουαρίου 2012, για την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 961/2010 (ΕΕ 2012, L 19, σ. 1).

36 T-128/12 και T-182/12 (μη δημοσιευθείσα, EU:T:2013:312).

37 Κανονισμός του Συμβουλίου, της 15ης Νοεμβρίου 2013, για την εφαρμογή του κανονισμού αριθ. 267/2012 (ΕΕ 2013, L 306, σ. 3). Βλ. απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, HTTS και Bateni κατά Συμβουλίου (T-45/14, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:650, σκέψεις 20 επ.).

38 Απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, HTTS και Bateni κατά Συμβουλίου (T-45/14, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:650, σκέψη 66).

39 Απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, HTTS και Bateni κατά Συμβουλίου (T-45/14, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:650, σκέψη 66). Την ημερομηνία αυτή ακυρώθηκαν επίσης οι καταχωρίσεις των IRISL, HDSL και SAPID: βλ. απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, HTTS και Bateni κατά Συμβουλίου (T-45/14, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:650, σκέψη 18).

40 T-562/10 (EU:T:2011:716).

41 T-128/12 και T-182/12 (μη δημοσιευθείσα, EU:T:2013:312).

33. Τέλος, συμφωνώ με το Γενικό Δικαστήριο ότι η προσφυγή ακυρώσεως και η αγωγή αποζημιώσεως συνιστούν αυτοτελή μέσα παροχής έννομης προστασίας και η ενδεχόμενη ακύρωση μιας νομικής πράξεως δεν αποτελεί επαρκή απόδειξη κατάφωρης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης[42]. Στη συγκεκριμένη υπόθεση που άγεται σήμερα προς κρίση ενώπιον του Δικαστηρίου διερωτώμαι, ωστόσο, αν η αυτονομία μπορεί να φτάνει σε σημείο να επανέρχεται εκ των υστέρων το ίδιο το ζήτημα των διαπιστώσεων που οδήγησαν στην ακύρωση. Με άλλα λόγια, ενώ στο πλαίσιο της υποθέσεως T-562/10 το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε ένα εκ των δύο επίμαχων μέτρων για παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, φαίνεται να παρέχεται στο Συμβούλιο η δυνατότητα, στο πλαίσιο της αγωγής αποζημιώσεως, να προβαίνει στην εκ των υστέρων άρση της αρχικής παρανομίας κατά τρόπο που να εξουδετερώνει, εν τέλει, τα έννομα αποτελέσματα της ακυρώσεως για τους σκοπούς της αποζημιώσεως. Δεν πρόκειται πλέον απλώς για διακρίβωση του κατά πόσο ο παράνομος χαρακτήρας που έχει επικριθεί στο πλαίσιο της προσφυγής ακυρώσεως συνιστά κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, αλλά για επανεξέταση της ίδιας της διαπιστώσεως του εν λόγω παράνομου χαρακτήρα, ο οποίος θα μπορούσε, ως εκ τούτου, να «εξαλειφθεί» στο πλαίσιο της αγωγής αποζημιώσεως. Όμως, για μια ακόμη φορά, στο βαθμό που το Συμβούλιο δεν προβάλλει σοβαρές δυσχέρειες και κίνδυνο κλονισμού της αποτελεσματικότητας της ΚΕΠΠΑ[43], διερωτώμαι, όσον αφορά τα περιοριστικά μέτρα, το να αποστέλλεται το μήνυμα στο Συμβούλιο ότι, ανεξαρτήτως των συνθηκών της παράνομης δράσεώς του, θα είναι πάντοτε σε θέση να δικαιολογεί εκ των υστέρων τις πράξεις του μήπως γέρνει υπερβολικά τη πλάστιγγα προς την πλευρά του θεσμικού οργάνου εις βάρος των δικαιωμάτων των ιδιωτών[44] και ενθαρρύνει μια πολιτική προληπτικών καταχωρίσεων στους καταλόγους χωρίς πραγματική ή σοβαρή αιτιολόγηση, δεδομένου ότι μόνο μια συμπεριφορά όχι απλώς σοβαρή αλλά εξαιρετικά σοβαρή θα μπορούσε να επιφέρει ταυτοχρόνως ακύρωση και θεμελίωση ευθύνης της Ένωσης.

34. Θα περάσω τώρα στην εξέταση των λοιπών λόγων αναιρέσεως.

Β. Επί των λοιπών λόγων αναιρέσεως

35. Όπως προαναφέρθηκε[45], η ανάλυση των λοιπών λόγων αναιρέσεως θα είναι πιο συνοπτική, δεδομένου μάλιστα ότι η εξέτασή τους αποτελεί συνέχεια της αναλύσεως του πρώτου λόγου ακυρώσεως και της πλάνης περί το δίκαιο που διαγνώσθηκε.

42 Βλ. σκέψη 48 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

43 Το ίδιο το Γενικό Δικαστήριο δεν φαίνεται να κρίνει ότι, στην περίπτωση της HTTS, υπήρξαν τέτοιου είδους δυσχέρειες ή κίνδυνοι: βλ. απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, HTTS και Bateni κατά Συμβουλίου (T-45/14, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:650, σκέψεις 63 επ.).

44 Για να είναι η ανάπτυξη του θέματος πλήρης, υπενθυμίζω ότι, κατά τον έλεγχο της νομιμότητας αποφάσεως της Επιτροπής οιονεί ποινικού χαρακτήρα σε τομέα όπου ο δικαστής της Ένωσης ασκεί πλήρη έλεγχο, ο εν λόγω δικαστής δύναται, στο όνομα του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, να κάνει δεκτά αποδεικτικά στοιχεία που δεν ήταν γνωστά στην Επιτροπή κατά τον χρόνο λήψεως της αποφάσεώς της. Η δυνατότητα αυτή φαίνεται ωστόσο αυστηρά πλαισιωμένη και ενεργεί μόνον προς όφελος των προσώπων που προτίθενται να αμυνθούν κατά της δράσεως του οργάνου, και όχι το αντίστροφο. Για διεξοδικότερη ανάλυση, βλ. απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016, Galp Energía España κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-603/13 P, EU:C:2016:38, σκέψη 72 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

45 Βλ. σημείο 14 των παρουσών προτάσεων.

1. Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως με τον οποίο προβάλλεται πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου ότι η εκ μέρους του Συμβουλίου εκτίμηση περί του ότι η HTTS έπρεπε να θεωρηθεί ως εταιρία τελούσα υπό την κυριότητα ή τον έλεγχο της IRISL δεν συνιστά, εν πάση περιπτώσει, σοβαρή και ασύγγνωστη νομική πλάνη ή πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως

α) Σύνοψη της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

36. Κατ' ουσίαν, οι αιτιάσεις της αναιρεσείουσας στρέφονται κυρίως κατά των σκέψεων 56 έως 63 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Το [Γενικό Δ]ικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, κρίνοντας στη σκέψη 56 ότι η ιδιότητα της εταιρίας ως «τελούσας υπό την κυριότητα ή τον έλεγχο άλλης οντότητας», λόγω της οποίας επιβλήθηκαν σε βάρος της τα επίμαχα μέτρα, πρέπει να εκτιμάται ανεξαρτήτως οιασδήποτε εκτιμήσεως περί των δεσμών ιδιοκτησίας. Εν συνεχεία, η HTTS ψέγει το Γενικό Δικαστήριο διότι έκρινε ότι τα πληροφοριακά στοιχεία που παρασχέθηκαν εκ των υστέρων από το Συμβούλιο αποτελούσαν επαρκείς ενδείξεις ώστε να θεωρηθεί αληθοφανές ότι η αναιρεσείουσα τελούσε «υπό τον έλεγχο και/ή ενεργούσε εξ ονόματος της IRISL». Η HTTS προσάπτει περαιτέρω στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν έλαβε υπόψη μεταγενέστερες εξελίξεις στη νομολογία του ιδίως σχετικά με τις καταχωρίσεις της IRISL ενώ συγχρόνως συνήγαγε, βάσει των πληροφοριών που προσκόμισε το Συμβούλιο σε χρόνο μεταγενέστερο των επίμαχων μέτρων, ότι δεν συντρέχει κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης. Εξάλλου, τα επίμαχα μέτρα δεν παρέχουν τη δυνατότητα καταχωρίσεως μιας οντότητας η οποία απλώς ενεργεί εξ ονόματος της IRISL.

37. Από την πλευρά του, το Συμβούλιο ζητεί την απόρριψη του δευτέρου λόγου αναιρέσεως. Η HTTS προέβη σε εσφαλμένη ερμηνεία της σκέψεως 56 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο δεν απεφάνθη ότι οι ιδιοκτησιακοί δεσμοί δεν αποτελούν κριτήριο για να εκτιμηθεί αν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για την καταχώριση στους καταλόγους πληρούνται. Όσον αφορά τη συνεκτίμηση εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου των πληροφοριακών στοιχείων που υποβλήθηκαν σε χρόνο μεταγενέστερο των επίμαχων μέτρων βάσει των οποίων συνήγαγε ότι η HTTS μπορούσε αληθοφανώς να θεωρηθεί ότι ήταν υπό τον έλεγχο και/ή ότι ενεργούσε εξ ονόματος της IRISL, το Συμβούλιο παραπέμπει στην άποψη που διατύπωσε στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου λόγου αναιρέσεως. Εξάλλου, από τα επίμαχα μέτρα προκύπτει σαφώς ότι το κριτήριο καταχωρίσεως στους καταλόγους ήταν διαζευκτικού χαρακτήρα και αφορούσε τόσο την περίπτωση οντοτήτων που τελούν υπό τον έλεγχο της IRISL όσο και οντοτήτων που ενεργούν εξ ονόματός της. Το Συμβούλιο συμμερίζεται την ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με τα διάφορα πληροφοριακά στοιχεία και υποστηρίζει ότι θα μπορούσε άνευ πλάνης περί το δίκαιο να συναχθεί ότι δεν συντρέχει κατάφωρη παράβαση διότι ήταν προφανές, υπό το πρίσμα των εν λόγω στοιχείων, ότι η HTTS πληρούσε τις προβλεπόμενες στα επίμαχα μέτρα προϋποθέσεις για να αποτελέσει αντικείμενο καταχωρίσεως στους καταλόγους.

38. Η Επιτροπή συμμερίζεται, κατ' ουσίαν, την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου και θεωρεί απαράδεκτο τον ισχυρισμό περί εσφαλμένης εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών από το Γενικό Δικαστήριο προκειμένου να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η αναιρεσείουσα ήταν δυνατό να θεωρηθεί ότι πληρούσε το κριτήριο καταχωρίσεως στους καταλόγους βάσει των επίμαχων μέτρων, στον βαθμό που ουδεμία παραποίηση των πραγματικών περιστατικών προβάλλεται από την HTTS και στον βαθμό που ο έλεγχος του Δικαστηρίου στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως περιορίζεται κατά παράδοση στα νομικά ζητήματα.

β) Ανάλυση

39. Κατ' αρχάς, η αιτίαση που διατυπώθηκε κατά της σκέψεως 56 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως είναι απορριπτέα, καθόσον η αναιρεσείουσα προβαίνει, όπως υποστηρίζει το Συμβούλιο, σε εσφαλμένη ερμηνεία της εν λόγω σκέψεως. Το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο όταν έκρινε ότι μια εταιρία μπορεί να θεωρηθεί ως «εταιρία που τελεί υπό την κυριότητα ή τον έλεγχο άλλης οντότητας» εφόσον αυτή βρίσκεται σε κατάσταση στην οποία είναι σε θέση να επηρεάσει τις

εμπορικές επιλογές της οικείας εταιρίας, έστω και εν απουσία οποιουδήποτε νομικού ιδιοκτησιακού δεσμού. Τούτο δεν σημαίνει ότι δεν δίνεται καμία βάση σε τυχόν ιδιοκτησιακό δεσμό αλλά απλώς ότι η απουσία οποιουδήποτε ιδιοκτησιακού δεσμού δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι το κριτήριο δεν πληρούται, κατά μείζονα λόγο διότι το εν λόγω κριτήριο είναι σαφώς διατυπωμένο κατά τρόπο διαζευκτικό και αφορά είτε κατάσταση ιδιοκτησίας είτε κατάσταση ελέγχου. Από τις εκτιμήσεις αυτές συνάγεται περαιτέρω ότι η αιτίαση σύμφωνα με την οποία τα επίμαχα μέτρα δεν επιτρέπουν την καταχώριση εταιρίας η οποία απλώς ενεργεί εξ ονόματος της IRISL πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη, λαμβανομένου υπόψη του ίδιου του γράμματος του κριτηρίου της καταχωρίσεως στα επίμαχα μέτρα. Η ερμηνεία εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου του περιεχομένου των κριτηρίων δεν πάσχει πλάνη περί το δίκαιο.

40. Κατά τα λοιπά, από τις σκέψεις 58 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως συνάγεται ότι το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε, στη συγκεκριμένη περίπτωση της οποίας είχε επιληφθεί και υπό τους όρους που διευκρινίζονται στις σκέψεις 42 έως 53 της εν λόγω αποφάσεως, το κριτήριο που αποσκοπεί να προσδιοριστεί αν συντρέχει κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης. Κατά τον έλεγχο του εάν η προσαφθείσα παράβαση των ουσιωδών προϋποθέσεων καταχωρίσεως δύναται να συνιστά τέτοιου είδους κατάφωρη παραβίαση, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «οι πληροφορίες και τα αποδεικτικά στοιχεία που επικαλείται εν προκειμένω το Συμβούλιο συνιστούν κρίσιμες ενδείξεις, που είναι επαρκώς συγκεκριμένες και συγκλίνουσες, ώστε να δύναται να κριθεί, στο πλαίσιο της υπό κρίση αγωγής αποζημιώσεως, ότι η διαπίστωση ότι η HTTS "τελ[ούσε] υπό τον έλεγχο και/ή ενεργ[ούσε] εξ ονόματός της IRISL" φαίνεται [κατά πάσα πιθανότητα εύλογη]»[46]. Επομένως, καίτοι το Συμβούλιο αναγνώρισε ότι δεν διέθετε πληροφοριακά ή αποδεικτικά στοιχεία κατά την χρονική στιγμή της καταχωρίσεως το 2010 και επιπλέον ότι δεν εξήγησε κατά τον χρόνο αυτό τους ειδικούς και συγκεκριμένους λόγους που δικαιολογούσαν την καταχώριση της HTTS στους καταλόγους[47], το γεγονός εντούτοις ότι τα είχε στη διάθεσή του σε μεταγενέστερο χρόνο κατέστησε τις καταχωρίσεις του 2010 *κατά πάσα πιθανότητα* εύλογες κατά το Γενικό Δικαστήριο, το οποίο, ως εκ τούτου, έκρινε ότι δεν συντρέχει κατάφωρη παραβίαση[48].

41. Το σκεπτικό αυτό ενέχει την ίδια μορφή πλάνης περί το δίκαιο με εκείνη που διαγνώσθηκε στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου λόγου αναιρέσεως, συνιστάμενη φυσική προέκταση αυτού, δεδομένου ότι το Γενικό Δικαστήριο εφαρμόζει εν προκειμένω στην πράξη ό,τι προσπάθησε προηγουμένως να δικαιολογήσει σε πιο θεωρητικό επίπεδο. Δεν φρονώ, επομένως, όπως διατείνονται το Συμβούλιο και η Επιτροπή, ότι εν προκειμένω πρόκειται απλώς για μια προσπάθεια της HTTS να επικρίνει την εκτίμηση περί των πραγματικών περιστατικών η οποία, με την εξαίρεση της περιπτώσεως παραμορφώσεως που δεν έχει εξάλλου προβληθεί, εκφεύγει του ελέγχου του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας. Για τους ίδιους λόγους που εκτίθενται στο πλαίσιο των εκτιμήσεων που αφορούν τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, συνάγεται το συμπέρασμα ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν λαμβάνει ως σημείο αναφοράς το προσήκον χρονικό διάστημα, που είναι εκείνο της προσαφθείσας συμπεριφοράς. Με άλλα λόγια, και για να χρησιμοποιήσω εκ νέου τη μεταφορά από τον κλάδο της ιατρικής, ενώ έχω ορθώς εντοπίσει το σύμπτωμα της παθολογικής καταστάσεως στην πλάνη περί το δίκαιο των σκέψεων 42 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, είναι προφανές ότι η παθολογική αυτή κατάσταση εκδηλώνεται στις σκέψεις 58 επ., με αποτέλεσμα τελικώς να πλήττεται ολόκληρη η ανάλυση σχετικά με τον προσδιορισμό της κατάφωρης παραβιάσεως, εν προκειμένω των ουσιαστικών προϋποθέσεων καταχωρίσεως λόγω έλλειψης επαρκών αποδεικτικών στοιχείων.

46 Βλ. σκέψη 58 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

47 Διαπιστώνεται, πράγματι, ότι οι λόγοι που μνημονεύονται στα επίμαχα μέτρα ως αιτιολογικά ερείσματα της καταχωρίσεως αποτελούν απλώς επανάληψη του ίδιου του κριτηρίου καταχωρίσεως.

48 Επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο του ελέγχου της νομιμότητας των λόγων για την επιβολή ενός περιοριστικού μέτρου, σύμφωνα με πάγια νομολογία, δεν μπορεί κατά τον δικαστικό έλεγχο να εκτιμάται απλώς η αφηρημένη πιθανολόγηση της βασιμότητας των προβαλλομένων λόγων, αλλά πρέπει να εξετάζεται εάν οι λόγοι αυτοί, ή τουλάχιστον ένας εξ αυτών που θεωρείται αφ' εαυτού επαρκής για να στηρίξει το εν λόγω μέτρο, είναι τεκμηριωμένοι: βλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2018, Azarov κατά Συμβουλίου (C-530/17 P, EU:C:2018:1031, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

42. Συμμερίζομαι επίσης τον προβληματισμό της αναιρεσείουσας έναντι της διαπιστώσεως του Γενικού Δικαστηρίου στη σκέψη 63 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σύμφωνα με την οποία «*κατά την εγγραφή της επωνυμίας της ενάγουσας* στους επίδικους καταλόγους […], οι εγγραφές των επωνυμιών των IRISL, HDSL και SAPID δεν είχαν ακόμη ακυρωθεί»[49]. Σε απάντηση της συγκεκριμένης αιτιάσεως, το Γενικό Δικαστήριο αρνήθηκε να λάβει υπόψη τα προβληθέντα από την αναιρεσείουσα στοιχεία τα οποία είχαν συντρέξει σε χρόνο μεταγενέστερο των επίμαχων μέτρων. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο προφανώς δεν έλαβε ως σημείο αναφοράς το ίδιο χρονικό διάστημα με εκείνο που έλαβε ως σημείο αναφοράς για την εκτίμηση της στάσης του Συμβουλίου και των στοιχείων που επικαλέστηκε. Εκ νέου, αυτό που επέτρεψε στο Συμβούλιο, το αρνήθηκε στην αναιρεσείουσα.

43. Συνάγεται, επομένως, ότι η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με την αιτίαση που αφορά κατάφωρη παραβίαση των ουσιαστικών προϋποθέσεων καταχωρίσεως στους καταλόγους για τον λόγο ότι το Συμβούλιο δεν είχε αποδείξει επί τη βάσει επαρκών αποδεικτικών στοιχείων ότι η HTTS τελούσε υπό τον έλεγχο της IRISL, πάσχει πλάνη περί το δίκαιο. Κατά συνέπεια, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να γίνει δεκτός.

2. Επί του τρίτου και του τετάρτου λόγου αναιρέσεως εξεταζομένων από κοινού

α) Σύνοψη της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

44. Στο πλαίσιο του τρίτου και του τετάρτου λόγου αναιρέσεως, οι οποίοι πρέπει να εξεταστούν από κοινού, η HTTS υποστηρίζει κατ' ουσίαν, αφενός, ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι η διαπιστωθείσα παρανομία του κανονισμού 961/2010 δεν είχε επίδραση επί της νομιμότητας του εκτελεστικού κανονισμού 668/2010 λόγω του ότι η αναιρεσείουσα δεν είχε ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως κατά του τελευταίου. Κατά την αναιρεσείουσα, το καθοριζόμενο με τον τρόπο αυτό τεκμήριο νομιμότητας του εκτελεστικού κανονισμού 668/2010 θα πρέπει, ως εκ τούτου, να αρθεί, ενώ δεν είναι δυνατό η παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως όσον αφορά τον εκτελεστικό κανονισμό 668/2010 να δικαιολογείται βάσει λόγων μεταγενέστερων αυτής, όπως έκρινε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 89 και 90 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Αφετέρου, η HTTS υποστηρίζει ότι η σκέψη 88 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ενέχει πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον η ανεπάρκεια της αιτιολογίας πρέπει να εκλαμβάνεται ως δυνάμενη να θεμελιώσει δικαίωμα προς αποζημίωση. Η HTTS υπενθυμίζει τον ουσιώδη χαρακτήρα της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως και τη σύνδεση αυτής με την αποτελεσματική δικαστική προστασία, όπως συνάγεται από την απόφαση Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου[50]. Το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορεί να αρκείται στη διαπίστωση ότι η ανεπάρκεια της αιτιολογίας δεν δύναται εν γένει να στοιχειοθετήσει ευθύνη της Ένωσης, αλλά όφειλε να ελέγξει, στη συγκεκριμένη περίπτωση που είχε υποβληθεί στην κρίση του, εάν η παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως είχε ως επακόλουθο την προσβολή του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας της αναιρεσείουσας, ένεκα της οποίας δύναται να θεμελιωθεί δικαίωμα αποζημιώσεως.

45. Το Συμβούλιο ζητεί, κατ' ουσίαν, την απόρριψη των δύο αυτών λόγων αναιρέσεως. Αφενός, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το περιεχόμενο της αποφάσεως της 7ης Δεκεμβρίου 2011, HTTS κατά Συμβουλίου[51], περιορίζεται αποκλειστικά στον κανονισμό 961/2010. Περαιτέρω, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι εναπέκειτο στην HTTS να αναπτύξει, στο πλαίσιο της ασκηθείσας ενώπιόν του αγωγής, αυτόνομη επιχειρηματολογία προκειμένου να αποδείξει ότι η παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως είχε επίσης επίδραση επί του εκτελεστικού κανονισμού 668/2010, πράγμα το οποίο δεν έπραξε. Αφετέρου, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι ο αποκλεισμός της δυνατότητας αποκαταστάσεως της ζημίας σε περίπτωση ανεπαρκούς αιτιολογίας δικαιολογείται από την περιορισμένη

49 Η υπογράμμιση δική μου.

50 Απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2014 (T-384/11, EU:T:2014:986).

51 T-562/10 (EU:T:2011:716).

αντισταθμιστική λειτουργία του δικαιώματος αποζημιώσεως ώστε να διατηρείται η ικανότητα δράσεως των θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Το Γενικό Δικαστήριο, εξάλλου, απλώς υπενθυμίζει πάγια νομολογία. Η HTTS δεν κατέδειξε τη σύνδεση μεταξύ της παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως και της τυχόν προσβολής του δικαιώματός της περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που θα προκαλείτο, ούτε κατά ποιο τρόπο εμποδίστηκε να ασκήσει τα δικαιώματά της άμυνας. Το χωρίο της αποφάσεως Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου [52] επί του οποίου στηρίζεται δεν αφορά εξάλλου αυτή την προβληματική, αλλά μάλλον τον έλεγχο του βασίμου των επί της συγκεκριμένης υποθέσεως περιοριστικών μέτρων. Εν πάση περιπτώσει, θα αρκούσε η προσφεύγουσα να μπορεί να λαμβάνει γνώση της αιτιολογίας στο πλαίσιο της αγωγής αποζημιώσεως.

46. Η Επιτροπή συντάσσεται κατ' ουσίαν με την άποψη του Συμβουλίου.

β) Ανάλυση

47. Οι ως άνω τρίτος και ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως στρέφονται κατά του μέρους της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όπου εξετάζεται εάν η παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως των επίμαχων καταχωρίσεων συνιστά κατάφωρη παραβίαση, με την HTTS να επικαλείται, κατ' ουσίαν, προς απόδειξη αυτής, την απόφαση με την οποία το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε, λόγω ελλείψεως αιτιολογίας, τον κανονισμό 961/2010 κατά το μέρος που αφορούσε την αναιρεσείουσα. Οι εκτιμήσεις του Γενικού Δικαστηρίου στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτής καταδεικνύουν, εξάλλου, ότι η επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας αφορούσε επίσης το ζήτημα της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας [53].

48. Όσον αφορά την αιτίαση σχετικά με το τεκμήριο νομιμότητας του εκτελεστικού κανονισμού 668/2010 λόγω του γεγονότος ότι η HTTS δεν άσκησε προσφυγή περί ακυρώσεως αυτού, πράγματι, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι ουδέν συμπέρασμα περί της μη νομιμότητας του κανονισμού 668/2010 μπορούσε να συναχθεί από την απόφαση με την οποία ακυρώθηκε μόνον ο κανονισμός 961/2010 και ότι εναπέκειτο στην HTTS να αποδείξει τους λόγους για τους οποίους η καταχώρισή της στον εκτελεστικό κανονισμό 668/2010 ήταν δυνατό, κατά την άποψή της, να θεωρηθεί κατάφωρη παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει το Συμβούλιο. Η αιτίαση αυτή πρέπει συνεπώς να απορριφθεί ως αβάσιμη.

49. Εν συνεχεία, πρέπει να επισημανθεί ότι στη σκέψη 89 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σύμφωνα με την οποία «στο πλαίσιο της υπό κρίση αγωγής αποζημιώσεως, η *νομιμότητα* του περιοριστικού μέτρου που αφορά η υπό κρίση υπόθεση πρέπει σε κάθε περίπτωση να συνεκτιμηθεί επίσης υπό το πρίσμα της μεταγενέστερης αιτιολογίας που προβλήθηκε από το Συμβούλιο στην απόφασή του 2012/35/ΚΕΠΠΑ [54]» [55] εμφιλοχωρεί μία ακόμη περίπτωση πλάνης περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο αναφορικά με τη βάση της αναλύσεώς του. Η ορολογική αυστηρότητα η οποία πρέπει να διέπει την ορθή κατανόηση των εννοιών και τη διάκριση των ενδίκων βοηθημάτων με ωθεί να επισημάνω ότι πρόκειται επί του σημείου αυτού για ζήτημα του κανονισμού 961/2010, η δε προβληματική της νομιμότητάς του κρίθηκε οριστικώς με απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου διά της οποίας προέβη στην ακύρωσή του κατά το μέρος που αφορούσε την HTTS. Πάντως, η εν λόγω σκέψη 89 παρατείνει προφανώς τη σύγχυση και αφήνει να εννοηθεί ότι η παρανομία που διαπιστώθηκε στο πλαίσιο της προσφυγής ακυρώσεως είναι δυνατόν να τεθεί εν αμφιβόλω στο πλαίσιο της αγωγής αποζημιώσεως. Ελπίζω να έχει επαρκώς αποδειχθεί ότι τούτο δεν μπορεί να ισχύει. Εν πάση περιπτώσει, συνάγεται επίσης σαφώς ότι το Γενικό Δικαστήριο, κατά την αξιολόγηση του αν η παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως εκ μέρους του Συμβουλίου κατά την

52 Απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2014 (T-384/11, EU:T:2014:986, σκέψεις 68 και 69).

53 Βλ. σκέψεις 74 έως 78 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

54 Απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2012, για την τροποποίηση της αποφάσεως 2010/413/ΚΕΠΠΑ σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν (ΕΕ 2012, L 19, σ. 22).

55 Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2017, HTTS κατά Συμβουλίου (T-692/15, EU:T:2017:890). Η υπογράμμιση δική μου.

καταχώριση της αναιρεσείουσας με τον κανονισμό 961/2010 συνιστά κατάφωρη παράβαση, έλαβε εκ νέου υπόψη, όπως ορθώς επισήμανε η HTTS, αιτιολογικά ερείσματα που συνέτρεξαν μετά το 2010[56], καθιστώντας κατ' αυτόν τον τρόπο πλημμελή τη συλλογιστική του. Δεδομένου ότι η αιτίαση αυτή είναι βάσιμη, ο τρίτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να γίνει δεκτός.

50. Όσον αφορά το ζήτημα του συστηματικού αποκλεισμού της ευθύνης της Ένωσης σε περίπτωση ανεπαρκούς αιτιολογίας μιας νομικής πράξεως, από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση συνάγεται ότι κατά την κρίση του ίδιου του Γενικού Δικαστηρίου η επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε από την HTTS σε σχέση με την παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως μπορεί να επεκταθεί με την επίκληση της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας[57]. Ακόμη και αν υποτεθεί ότι η νομολογία η οποία παρατίθεται στη σκέψη 88 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά την οποία «η ανεπάρκεια αιτιολογίας μιας πράξεως δεν είναι ικανή να θεμελιώσει την εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης», εφαρμόζεται υπό τους ίδιους όρους και επί περιοριστικών μέτρων[58], εν πάση περιπτώσει, το Γενικό Δικαστήριο δεν φαίνεται να στάθηκε στην εν λόγω διαπίστωση για να απορρίψει τον λόγο αναιρέσεως αλλά προχώρησε περαιτέρω την ανάλυση, όπως καταδεικνύει η χρήση στην σκέψη 89 της φράσεως «[δ]οθέντος ότι», προκειμένου να διακριβώσει, χρησιμοποιώντας μια μεθοδολογία κατά την άποψή μου εσφαλμένη, εάν η αιτιολογική έκθεση του 2012 μπορούσαν να διαφωτίσουν όχι μόνον την αναιρεσείουσα αλλά και το Γενικό Δικαστήριο όσον αφορά τους λόγους της καταχωρίσεως της HTTS και όσον αφορά τις αιτίες που προκάλεσαν τη φερόμενη ζημία. Ως προς αυτό, έστω και με συνοπτική ανάλυση, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε την πιθανότητα –γεγονός που δεν ισχύει– η παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως να ήταν τόσο σημαντική ώστε να θίγεται ουσιωδώς η αποτελεσματική δικαστική προστασία της HTTS. Κατά συνέπεια, ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως είναι απορριπτέος.

Γ. Συμπέρασμα

51. Λόγω της πλάνης περί το δίκαιο η οποία καθιστά το σκεπτικό του Γενικού Δικαστηρίου πλημμελές και επιδρά σε ολόκληρη την εξέταση περί του αν συντρέχει κατάφωρη παραβίαση, προτείνω στο Δικαστήριο να γίνουν δεκτοί ο πρώτος, ο δεύτερος και ο τρίτος λόγος αναιρέσεως. Εξάλλου, δεν θεωρώ ότι η ένδικη διαφορά είναι ώριμη προς εκδίκαση για τρεις λόγους.

52. Πρώτον, όπως απέδειξα, το Γενικό Δικαστήριο δεν εφάρμοσε το κατάλληλο κριτήριο ελέγχου κατά τον καθορισμό του αν συντρέχει κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης. Με την επιφύλαξη του αποτελέσματος στο οποίο θα κατέληγε μια ανάλυση της κατάφωρης παραβάσεως ερειδόμενη επί προσήκοντος κριτηρίου ελέγχου, η εφαρμογή του θα απαιτούσε την εκτίμηση πραγματικών στοιχείων σχετικά με την κατάσταση όπως αυτή ίσχυε το 2010 τα οποία φαίνεται να μην συμπεριλαμβάνονται στη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο.

53. Ακολούθως, ακόμη και αν υποτεθεί ότι η εφαρμογή του εν λόγω κριτηρίου ελέγχου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πληρούται η πρώτη προϋπόθεση περί θεμελιώσεως της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης, μένει να διαπιστωθεί αν πληρούνται και οι δύο άλλες προϋποθέσεις. Πάντως, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω[59], το Γενικό Δικαστήριο έχοντας σταματήσει την ανάλυσή του στη διαπίστωση ότι δεν συντρέχει κατάφωρη παραβίαση, δεν αποφάνθηκε επί των λοιπών προϋποθέσεων. Εξάλλου, η δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο δεν θα του παρείχε τη δυνατότητα να αποφανθεί επί των συγκεκριμένων ζητημάτων.

56 Βλ. σκέψη 90 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

57 Βλ. σκέψη 78 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

58 Το ζήτημα μπορεί, πράγματι, να τεθεί λόγω του ατομικού χαρακτήρα τους και των μείζονος σημασίας επιπτώσεων που ενδέχεται να έχουν επί των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των προσώπων και οντοτήτων που αφορούν [βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου (C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 40)]. Το ζήτημα κατά πόσον η νομολογία που έχει διαμορφωθεί σχετικά με την υποχρέωση αιτιολογήσεως των κανονιστικών πράξεων δύναται να εφαρμοστεί άμεσα επί περιοριστικών μέτρων, το οποίο δεν εγείρεται ευθέως στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως, φρονώ ότι δεν έχει κριθεί από το Δικαστήριο, καθόσον μοναδική σχετική απόφαση είναι η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 2007, Sison κατά Συμβουλίου (T-47/03, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2007:207, σκέψη 238).

59 Βλ. σημείο 9 των παρουσών προτάσεων.

54. Τέλος, ακόμη και εάν αυτή τη φορά υποτεθεί ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης, απομένει να καθοριστεί το ποσό για την αποκατάσταση της ζημίας και/ή να ληφθεί θέση επί του προβληθέντος από το Συμβούλιο επιχειρήματος περί παραγραφής της αξιώσεως αποζημιώσεως, επιχείρημα επί του οποίου δεν απεφάνθη το Γενικό Δικαστήριο και ως εκ τούτου δεν είναι δυνατόν να διεξαχθεί επ' αυτού συζήτηση μεταξύ των διαδίκων κατά την αναιρετική διαδικασία.

55. Για όλους αυτούς τους λόγους, και χωρίς να προδικάζεται η λύση στην οποία θα κατέληγε το Γενικό Δικαστήριο μετά το πέρας μιας εξετάσεως απαλλαγμένης από οιαδήποτε πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την πρώτη από τις προϋποθέσεις θεμελιώσεως της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης, προτείνω στο Δικαστήριο να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 61, εδάφιο 1, του Οργανισμού του Δικαστηρίου.

V. Επί των δικαστικών εξόδων

56. Εφόσον η υπόθεση, σύμφωνα με την ανάλυσή μου, πρέπει να αναπεμφθεί ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, το Δικαστήριο πρέπει ως εκ τούτου να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το άρθρο 137 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού.

VI. Πρόταση

57. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να κρίνει ως εξής:

1) Να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 13ης Δεκεμβρίου 2017, HTTS κατά Συμβουλίου (T-692/15, EU:T:2017:890).

2) Να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3) Να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα.